gemeente Weststellingwerf

Zaaknummer: 0098293514
Documentnummer: 0098828314

Memo

Aan:	Gemeenteraad
Van:	College B&W
Team:	Team Beleid
Datum:	1 juni 2026
Onderwerp:	Extra inzet toezicht en handhaving
Bijlage memo:	
N.a.v. toezegging raad d.d.:	30 juni 2025

Geachte Raad,

Sinds 2025 hebben we extra formatie voor toezicht en handhaving binnen het sociaal domein. De formatie voor toezichthouder/sociaal rechercheur wordt ingezet binnen de Participatiewet, Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en Jeugdwet. Vanuit de kadernota 2025-2028 hebben we extra middelen ontvangen voor deze formatie. In de raadsvergadering van 30 juni 2025 is gevraagd om de raad te informeren over wat de opbrengst is van de sociaal rechercheurs en of de formatie voldoende is, of dat verdere uitbreiding nodig is.

Inzet rond toezicht en handhaving
Door de invulling van extra formatie in 2025 hebben we een gestructureerde aanpak op kunnen zetten en kunnen we de onderzoeken door de extra capaciteit sneller afhandelen. Inwoners en zorgaanbieders die het betreffen ontvangen hierdoor sneller een besluit. Hiermee zetten we in op rechtmatige verstrekking vanuit de Participatiewet, Wmo en Jeugdwet. Op basis van het onderzoek adviseren de toezichthouders over het te nemen besluit, de toezichthouder heeft een onafhankelijke en onpartijdige positie. De toezichthouder is daarnaast ook sociaal rechercheur. In het Wetboek van Strafvordering zijn de extra bevoegdheden vastgelegd.

Welke inzet hebben we in gang kunnen zetten?
We hebben met de extra formatie het volgende in gang kunnen zetten:

- Het aantal opgepakte signalen is toegenomen, dit onder andere door een betere samenwerking met interne consulenten, gebruik van data- en risicosturing en meldingen van externe partners;
- De doorlooptijd van onderzoeken is verkort door een uitbreiding van capaciteit en meer gestandaardiseerde werkprocessen;
- Het aandeel onderzoeken in de aanvangsfase van bijstandsuitkeringen is toegenomen, waardoor minder terugvorderingen achteraf nodig zijn en financiële problematiek bij inwoners wordt beperkt;
- We hebben in kunnen zetten op een verschuiving van reactieve handhaving (achteraf corrigeren) naar preventieve inzet (voorkomen van fouten en onrechtmatigheden).

Onderzoeken Participatiewet
Met de extra formatie kunnen we de ontwikkeling verder in gang zetten dat we meer preventief kunnen onderzoeken en hiermee onze inzet naar de voorkant verplaatsen in plaats van achteraf onderzoeken. Hierdoor kunnen we voorkomen dat inwoners te veel uitkering ontvangen en worden problemen voor inwoners niet groter. Door bij de toegangspoort de situatie te beoordelen en inwoners goed te informeren over rechten en plichten voorkomen we dat er later een situatie ontstaat waardoor een inwoner ten onrechte een uitkering of te veel uitkering heeft ontvangen en dit terug moet betalen. We verwachten dat onze inzet steeds verder gaat verschuiven.

De precieze opbrengst van de inzet op handhaving kunnen we niet concreet en in bedragen aangeven. Per situatie is het afhankelijk hoeveel inzet een onderzoek vraagt. Ook de uitkomst van het onderzoek is per situatie verschillend. Niet alle onderzoeken brengen een wijziging voor de uitkering

mee. Wel kunnen we aangeven om hoeveel onderzoeken het op jaarbasis gaat. Voor de Participatiewet zijn er in 2025 circa 50 onderzoeken uitgevoerd. De meeste onderzoeken zijn naar aanleiding van het niet doorgeven van inkomen of vermogen, de woonsituatie of vinden plaats naar aanleiding van nader onderzoek bij de aanvraag.

Bij ongeveer 10 onderzoeken is het advies geweest om de uitkering te beëindigen. Naar aanleiding van 15 onderzoeken is de uitkering bij een aanvraag niet toegekend of is de uitkering gewijzigd voortgezet. Doordat onder andere de hoogte en duur van het recht op een uitkering per situatie kan verschillen kunnen we een indicatie van een besparing op de uitkeringslasten niet precies in beeld brengen. Wel hebben we de gemiddelde kosten van een bijstandsuitkering in beeld, dit gaat om een bedrag van € 18.463 per jaar (bedrag 2026, inclusief sociale lasten en exclusief uitvoeringskosten).

De overige onderzoeken betreffen onderzoeken waarbij de uitkering ongewijzigd is voortgezet, er geen aanvullend onderzoek nodig bleek, er sprake is van een terugvordering of een maatregel is opgelegd. Gezien de aantallen van deze onderzoeken kunnen wij gezien de privacyregels deze uitkomsten in aantallen niet verder uitsplitsen.

Onderzoeken Wmo en Jeugdwet
In 2025 hebben we ook diverse onderzoeken in het kader van de Jeugdwet en Wmo uitgevoerd, waarbij de kwaliteit en de declaraties van zorgaanbieders in het onderzoek zijn meegenomen. Gezien de capaciteit rond toezicht en handhaving worden de onderzoeken vooral signaalgestuurd opgepakt.

De inzet rond toezicht en handhaving rond Wmo en Jeugd omvat het volgende:

- Controle op rechtmatigheid van verstrekkingen, zoals op declaraties, gebruik van voorzieningen en toetsing van indicaties en feitelijke situatie;
- Controle op signalen van misbruik en oneigenlijk gebruik, bijvoorbeeld bij discrepanties tussen zorginzet en declaraties, dit bij persoonsgebonden budgetten (pgb) of bij zorg in natura (ZIN);
- Samenwerking met ketenpartners, waaronder een casusoverleg en advisering met betrekking tot onderzoeken in het kader van contractmanagement;
- Participeren in het opstellen van het toetsingskader Beschermd Wonen via het Fries Platform toezichthouders;
- Kwaliteitstoezicht Wmo (waaronder advisering op in te zetten maatregelen, dit naar aanleiding van kwaliteitsonderzoeken GGD) en calamiteitenmeldingen, vanaf 2026 is dit overgegaan van de GGD naar de toezichthouder.

Ontwikkelingen toezicht en handhaving
Rond toezicht en handhaving zijn er ook verschillende landelijke ontwikkelingen die van invloed zijn.

De *Participatiewet in balans* is van grote invloed op onze invulling rond toezicht en handhaving voor inwoners met een bijstandsuitkering. De veranderingen hebben als doel om de wet beter te laten aansluiten op de mogelijkheden en omstandigheden van bijstandsgerechtigden. De focus verschuift van controle en regels naar vertrouwen, maatwerk en een realistisch mensbeeld. Preventie en bewustwording zijn hierbij van groot belang om voor inwoners verdere problemen en geldzorgen te voorkomen. Voorlichting over rechten en plichten is dan ook erg belangrijk geworden. Een boetebesluit en terugvordering hebben grote gevolgen voor een inwoner, als er schulden ontstaan gaan ook andere maatschappelijk kosten spelen.

Ook het *evenredigheidsbeginsel* brengt een andere beoordeling voor ons mee. We moeten niet alleen rekening houden met de gevolgen van een besluit voor een inwoner, maar ook met de oorzaak. Ook fouten van de gemeente zelf kunnen daarbij een rol spelen. Bovendien zien we vanuit de rechtspraak terug dat de menselijke maat ook meegenomen dient te worden in de beoordeling van besluiten.

Binnen de *Wmo en Jeugdwet* is toezicht en handhaving de afgelopen periode verder in ontwikkeling gebracht. Dit vraagt een andere benadering dan binnen de Participatiewet. Omdat er sprake is van

zorgrelaties en kwetsbare doelgroepen is de afhankelijkheid van voorzieningen groter, ook zijn de signalen vaak indirect of complex van aard. Zo zien we onder andere terug dat gemeenten nadrukkelijker verantwoordelijk gehouden worden voor rechtmatige besteding van zorggelden en is er meer aandacht voor fraudepreventie binnen de zorg. Ook wordt er meer nadruk op kwaliteit, rechtmatigheid en verantwoording gelegd bij afspraken met zorgaanbieders.

Conclusie
Samenvattend zien wij dat de extra inzet op toezicht en handhaving leidt tot een snellere en gestructureerde afhandeling van signalen. We zetten steeds meer in op preventie en minder op herstel achteraf, waardoor minder onrechtmatigheden en terugvorderingen zijn ontstaan. Zo ontstaat er een betere balans tussen rechtmatigheid en de menselijke maat.

De komende periode zetten wij deze lijn voort, waarbij wij blijven investeren in een professionalisering van toezicht, samenwerking binnen en buiten de organisatie en een verdere invulling van de uitgangspunten van de Participatiewet in balans. Een verdere uitbreiding van formatie is op dit moment niet nodig, voor nu hebben we voldoende capaciteit om de signalen die binnenkomen op te pakken, de onderzoeken in gang te zetten en af te ronden.